

The role and leadership of youth in society

Dorjmyagmar Dagarzandrai^{1*}, Ideshnorov Demberel²

*Research and Innovation Division,
Mongolian National Defense University, Ulaanbaatar, Mongolia*

DOI: <https://doi.org/10.65902/tsats.2026.02.003>

ARTICLE INFO:

RECEIVED: 06 March 2026

ACCEPTED: 15 April 2026

PUBLISHED: 02 June 2026

LICENSE:

Creative Commons CC-BY 4.0

COPYRIGHT:

© 2026. The author(s)

This publication is an open-access article.

CORRESPONDING

AUTHOR:

*Dorjmyagmar Dagarzandrai

KEYWORDS:

Youth role, participation, development, leadership, society, economy

Abstract:

At present, national development is increasingly defined by technological and scientific advancement, with a strong emphasis on competitive advantage. Although technological progress is widely emphasized, the primary agent responsible for its development and application is human capital, and human development plays a crucial role in national development indices.

Human development varies across countries, and nations that have effectively developed it tend to progress more rapidly. Socio-economic conditions, government policies, historical traditions, and demographic factors such as age, gender, and social status² influence this variation. Among these, youth represent a particularly important demographic group due to their developmental potential and contribution to society.

Youth play a central role in economic, social, political, and cultural development through participation, innovation, and knowledge creation³. Many countries emphasize youth participation in development policies, investing in education, employment, and capacity building as part of sustainable development strategies.

Introduction

Rapid advancements in science, technology, and innovation have significantly expanded the scope of global social development, transformed lifestyles and required new policy directions.

Maintaining competitiveness in this dynamic environment is one of the major challenges of modern societies. Continuous adaptation and integration of scientific progress into national development strategies are essential.

Youth, as the key force shaping the future, play a critical role in addressing these challenges due to their adaptability, capacity for learning, and openness to innovation.

Therefore, understanding their social role and leadership capacity is essential for both theory and policy.

Internationally, youth participation has become a central focus of development research and policy. Key frameworks include:

- The United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development, emphasizing youth inclusion in peace and development processes¹.
- UNESCO’s work on youth participation in education governance².
- UNICEF research on youth engagement and protection³.
- Positive Youth Development (PYD) theory, which emphasizes strengths-based approaches to youth engagement⁴.

Despite progress, implementation gaps remain due to political, institutional, and economic constraints. Nevertheless, youth are increasingly recognized as active contributors rather than passive recipients of development.

Main Body

Youth represent approximately one-quarter⁵ of the global population and over 30% of Mongolia’s population⁶. Traditionally defined as individuals aged 16–30, this range is increasingly extended to 35 in modern research⁷. Family, education, employment, media, and institutional support systems influence youth development⁸. They are widely recognized as a key development force due to:

- Large demographic representation
- High physical and intellectual capacity
- Rapid adaptability to new knowledge and technologies
- Contribution to innovation and productivity
- Ability to promote modernization and social transformation

Several theoretical models explain youth participation, including risk-based and engagement-based approaches. This study focuses on the Positive Engagement Model.

1. Positive Engagement Model

The positive youth engagement model has been actively developed since the early 1990s, placing greater emphasis on positive youth development. In contrast, policies targeting young people before the 1990s were mainly focused on risk reduction. This approach has shifted toward prioritizing the enhancement of youth participation and engagement⁹.

¹ United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015.

² UNESCO. Youth participation in education policy-making. UNESCO Publishing, 2014.

³ UNICEF. Engaged and heard! Guidelines on adolescent participation and civic engagement, 2019.

⁴ Institute of Education, Human Development Research Sector. Changes in Integrated Child Development in Mongolia and Influencing Factors, Ulaanbaatar, 2020.

⁵ Global Youth Development Index Update Report, 2023.

⁶ <https://ikon.mn/n/2mwl>

⁷ Project Report on Developing Standards for Youth Development Support Services, Ulaanbaatar, 2020, 69 pages.

⁸ Youth in the Modern World: Social Science Project Report on “Modern Youth”.

⁹ Karen J. Pittman et al., Preventing Problems, Promoting Development, Encouraging Engagement (Washington D.C.: Forum for Youth Investment, 2001), 3.

In particular, in the joint work of Karen and Pittman, it is emphasized that in order to address the challenges faced by young people, there is a need to actively support their participation and development.

Furthermore, the positive engagement model is based on the view that young people should be regarded as active participants, decision-makers, and innovators. It also highlights that their digital skills make a tangible contribution to improving society. For instance, policies and decisions aimed at supporting youth participation are considered to be more responsive, innovative, and sustainable when they incorporate young people’s engagement, initiative, perspectives, and opinions¹⁰. Key assumptions include:

- Youth are equal members of society
- Youth contribute to innovation and social development
- Youth strengthen civic participation and governance
- Youth increase social capital and sustainability

This model aligns with modern governance approaches emphasizing inclusivity and innovation.

2. Risk Model

According to the Risk Model, youth are considered a group that may pose certain challenges to national security under the influence of globalization and are viewed as the most vulnerable population group to social conflicts. They are often described as being highly exposed to diverse information environments, where behavioral patterns and actions may increase security-related risks¹¹.

From this perspective, youth behavior and attitudes are not formed solely through individual free choice but are instead shaped through a complex interaction of social, economic, psychological, and ideological factors¹². Within this framework, five major categories of influencing factors are commonly used to explain youth behavior:

- *Ideological factors*: These include misinformation, ideological influence, and propaganda in digital environments, which significantly shape perceptions.
- *Psychological factors*: These involve internal motivations such as identity formation, belonging needs, and cognitive diversity.
- *Social factors*: These include peer influence, family environment, and educational systems.
- *Political and economic factors*: These involve inequality, discrimination, socio-economic conditions, and political environments.
- *Technological factors*: These refer to the impact of digital technologies, social media, and patterns of technology use, which strongly influence youth attitudes and behaviors.

¹⁰ UN Youth Guide, Youth, Peace and Security: A Guide (New York: United Nations, 2024), 12.

¹¹ Kieran Hardy, "Comparing Theories of Radicalisation with Countering Violent Extremism," Journal of Deradicalization, SFU (2018), 4–6.

¹² PMC/Systematic Review: "Prevalence and Risk and Protective Factors for Radicalization Among School-Aged Youth," PMC12018840 (2024), 3.

Together, these factors are used to explain the complexity of youth behavioral formation under modern social conditions.

3. Hybrid Model

The Hybrid Model views youth not solely as a resource or a risk but as both simultaneously. Scholars in this field describe youth as active contributors to societal development while also acknowledging that, under certain conditions, they may become sources of instability. At the same time, youth are considered highly adaptive and dynamic actors within social systems¹³.

According to Richard M. Lerner, if youth are protected from negative social conditions, they can be developed into a positive developmental resource capable of guiding society toward constructive outcomes. However, achieving such outcomes requires sustained investment; otherwise, insufficient support may increase the likelihood of risk-related outcomes.

This model emphasizes that youth development is strongly influenced by structural conditions such as economic inequality, access to education, and employment opportunities. Therefore, effective policy interventions in these areas are essential for promoting positive youth outcomes and ensuring sustainable societal development.

Based on this conceptual framework, United Nations Security Council Resolution 2250 outlines five key pillars for youth-focused policy:

- *Participation*: Ensuring youth involvement in decision-making processes;
- *Protection*: Safeguarding youth from conflict, violence, and harmful influences;
- *Prevention*: Addressing root causes of conflict and social instability;
- *Partnership*: Strengthening collaboration between governments, civil society, and international organizations;
- *Disengagement and Reintegration*: Supporting youth affected by conflict to reintegrate into society.

These principles highlight the importance of integrating youth into peacebuilding and development frameworks at both national and international levels.

Contemporary Status of Youth Social and Political

Participation in Mongolia

As of 2023, there are 1,011,958 young people aged 15–34 living in Mongolia, accounting for approximately 29% of the total population. Of this group, 49.5% are female, and 50.5% are male. According to statistics published in 2022 by the Ministry of Family, Labour and Social Protection, the educational attainment of young people is as follows: 2% have no formal education, 4% have technical and vocational education, 66% have completed general secondary education, and 28% hold a higher education degree. In addition, young people constitute 42.2% of the total working-age population, indicating that they represent an active and significant social group.

¹³ Carl Folke et al., "Resilience Thinking: Integrating Resilience, Adaptability and Transformability," *Ecology and Society* 15, no. 4 (2010): article 20.

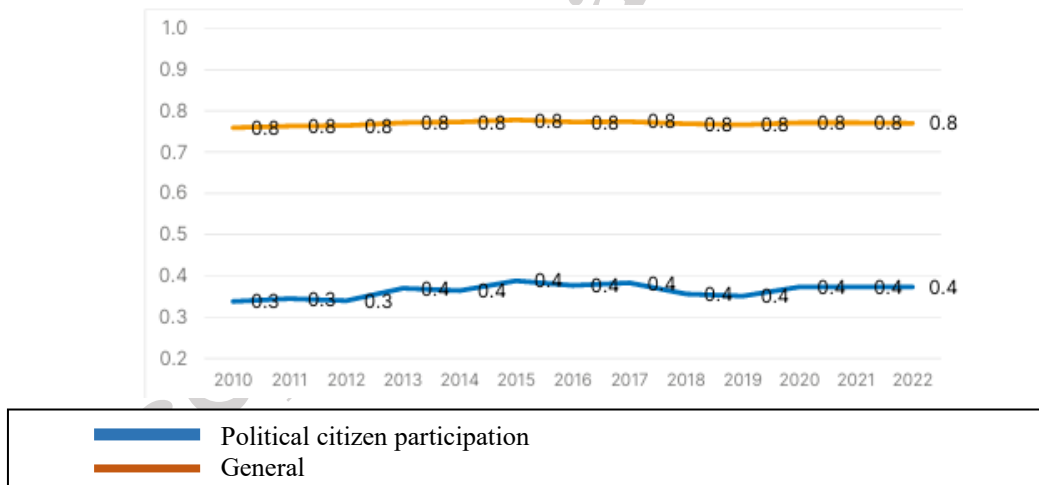
Accordingly, to determine the level of youth participation, which forms a substantial part of the socially active population, we will examine certain parts of the “Analysis of the Situation of Youth in Mongolia” report conducted within the framework of the Government of Mongolia and the United Nations Population Fund’s Country Programme Support VII, as well as baseline research carried out during the development of the “Youth Development Strategy 2026–2030” policy document by the Ministry of Culture, Sports, Tourism and Youth.

Within these studies, the situation of young people in Mongolia has been analyzed by dividing it into specific categories, covering the following main areas:

- Education,
- Employment,
- Civic engagement,
- Social inclusion,
- Reflecting the multidimensional nature of youth development in Mongolia.

The assessment of youth development in Mongolia has been conducted across five key dimensions: health, education, employment, political participation, and civic engagement. Among these, the political participation component reveals particularly important findings.

Figure 1

As shown in *Figure 1*, the youth development index over the past decade has remained relatively stable, fluctuating between 0.75 and 0.80. This indicates that Mongolia is classified among countries with a relatively high youth development index. However, political and civic participation indicators remain significantly lower, consistently below 0.4, highlighting a persistent imbalance between human development outcomes and participatory engagement¹⁴.

¹⁴ Government of Mongolia & United Nations Population Fund. Youth Situation Analysis Report under the UNFPA Country Programme Support VII, 127 pages.

A further indicator of limited youth participation is reflected in electoral involvement, including representation in decision-making bodies.

As illustrated in *figure 2* (Citizens’ Representative Khural members by age, gender, and region) and *figure 3* (Members of Parliament by age and gender), youth representation at both local and national levels remains extremely low between 2008 and 2023¹⁵.

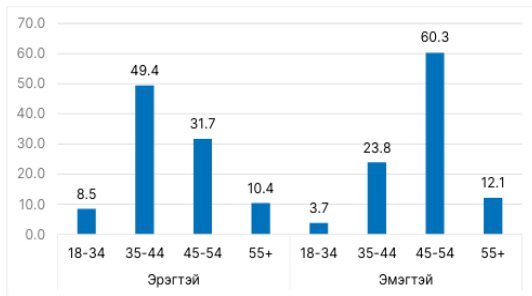

Figure 2. Representatives of the Local Government Council

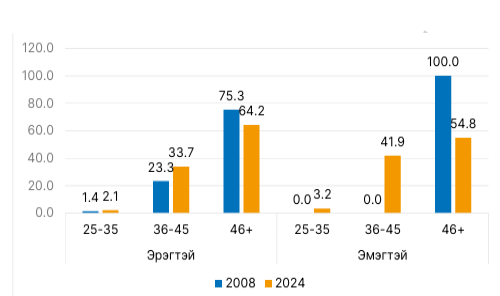
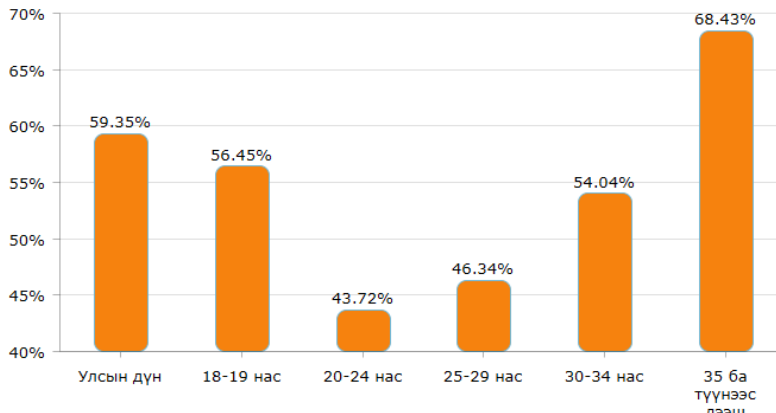

Figure 3. Members of Parliament, by age, by province, by capital city, by age¹⁶

Figure 4.

Additionally, demonstrates voter turnout in the 2021 presidential election. Youth groups aged 20–24, 25–29, and 30–34 exhibited the lowest participation rates, approximately 9.3% below the national average and 18.4% lower than middle-aged and elderly groups.

These findings collectively indicate that despite relatively strong human development indicators, youth political engagement in Mongolia remains weak and structurally constrained.

Challenges Faced by Youth in Their Social Roles and Participation

¹⁵ Statistical Yearbook of Mongolia, 2023.

¹⁶ Монгол Улсын Статистикийн эмхэтгэл, УБ.,2023.

Although scholars widely recognize youth as a key force for social transformation, innovation, and sustainable development, empirical evidence suggests that youth participation and engagement remain insufficient in practice.

In Mongolia, several policy and legal frameworks have been introduced to support youth development, including the *Youth Development Strategy 2026–2030* and the *Law on Youth Development Support*. However, implementation outcomes remain limited due to a combination of structural, institutional, and socio-cultural factors. The following key challenges contribute to low youth participation and leadership capacity:

- Youth often exhibit distrust toward previous generations, leading to disengagement from social and political processes and a tendency to “wait for their opportunity.”

- Psychological barriers such as low self-confidence and dependence on external guidance reduce independent decision-making and leadership behavior.

- A strong future-oriented mindset often leads to neglect of present social issues, with youth preferring to wait for more favorable conditions rather than engaging actively.

- Limited resources and lack of experience constrain youth participation and leadership development. World Bank research indicates that although youth entrepreneurship interest is high, access to financing, mentorship, and institutional support remains insufficient.

- Generational bias from older cohorts, who often perceive youth as inexperienced and unstable, restricts their access to leadership roles and decision-making positions.

- The education system has limited capacity to develop critical skills such as critical thinking, creativity, and initiative, which are essential for leadership development.

- Globalization has influenced youth aspirations, increasing the tendency to seek better opportunities elsewhere rather than actively transforming local conditions.

As a result of these interrelated factors, youth participation in social, political, and leadership processes remains at a suboptimal level.

Conclusion

This article examined theoretical approaches to youth roles and leadership, international research trends, and the current state of youth social and political participation in Mongolia. The findings indicate that although youth constitute a significant proportion of the population and represent a key resource for economic, social, and political development, their actual level of participation—particularly in political and civic spheres—remains insufficient.

Despite the existence of legal and policy frameworks such as the *Youth Development Support Law* and the *Youth Development Strategy 2026–2030*, implementation mechanisms remain weak. In particular, institutional capacity for ensuring meaningful participation, as well as monitoring and evaluation systems, is not

sufficiently developed, which limits policy effectiveness. The study identifies several key factors contributing to low youth participation:

- Persistent social perceptions of youth as inexperienced and unstable
- Institutional culture that limits trust in youth participation in decision-making processes
- Limited financial, structural, and institutional support mechanisms
- Insufficient emphasis on leadership, civic education, and practical participation skills in the education system
- Relatively weak development of self-confidence and social responsibility among youth
- Changing values and aspirations influenced by globalization and mobility

These findings suggest that youth should not be viewed only as future contributors to development, but as active stakeholders capable of participating in decision-making processes in the present. Strengthening this role is essential for ensuring long-term sustainable development.

Recommendations

Based on the findings of this study, the following recommendations are proposed to enhance youth participation and leadership in society:

1. Institutionalizing meaningful youth participation

It is necessary to move youth engagement from a symbolic level to a substantive level of shared decision-making. This requires ensuring mandatory youth participation in all stages of policy formulation and implementation at both national and local levels. In addition, transparent mechanisms should be introduced to report how youth input is incorporated into final policy decisions.

2. Reforming the education system

Civic education, leadership development, critical thinking, and participatory learning methodologies should be systematically integrated at all levels of education. This would enable youth to transition from passive recipients of knowledge to active problem-solvers and socially responsible citizens.

3. Expanding financial and institutional support

There is a need to expand financial and institutional mechanisms that support youth initiatives. In particular, sustainable funding systems should be established for youth-led projects, volunteer initiatives, and innovation-based activities to ensure long-term impact and continuity.

4. Promoting intergenerational cooperation

A culture of shared leadership between youth and older generations should be developed. Institutional frameworks should encourage viewing youth not as subjects of control but as equal partners in development processes. Such an approach is essential for building trust, motivation, and active engagement among young people.

5. Strengthening monitoring and evaluation systems

Comprehensive qualitative and quantitative indicators should be developed to assess youth participation outcomes. Regular monitoring and research should be conducted to measure not only the level of participation but also its quality and impact on governance and social development.

References:

- [1] United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015.
- [2] UNESCO. Youth participation in education policy-making. UNESCO Publishing, 2014.
- [3] UNICEF. Engaged and heard! Guidelines on adolescent participation and civic engagement, 2019.
- [4] Institute of Education, Human Development Research Sector. Changes in Integrated Child Development in Mongolia and Influencing Factors, Ulaanbaatar, 2020.
- [5] Global Youth Development Index Update Report, 2023.
- [6] [<https://ikon.mn/n/2mwl>]
- [7] Project Report on Developing Standards for Youth Development Support Services, Ulaanbaatar, 2020, 69 pages.
- [8] Youth in the Modern World: Social Science Project Report on "Modern Youth"
- [9] Karen J. Pittman et al., Preventing Problems, Promoting Development, Encouraging Engagement (Washington D.C.: Forum for Youth Investment, 2001), 3.
- [10] https://doi.org/10.1007/978-1-4615-1459-6_1
- [11] UN Youth Guide, Youth, Peace and Security: A Guide (New York: United Nations, 2024), 12.
- [12] Kieran Hardy, "Comparing Theories of Radicalisation with Countering Violent Extremism," Journal of Deradicalization, SFU (2018), 4-6.
- [13] PMC/Systematic Review: "Prevalence and Risk and Protective Factors for Radicalization Among School-Aged Youth," PMC12018840 (2024), 3.
- [14] Carl Folke et al., "Resilience Thinking: Integrating Resilience, Adaptability and Transformability," Ecology and Society 15, no. 4 (2010): article 20.
- [15] <https://doi.org/10.5751/ES-03610-150420>
- [16] Government of Mongolia & United Nations Population Fund. Youth Situation Analysis Report under the UNFPA Country Programme Support VII, 127 pages.
- [17] Statistical Yearbook of Mongolia, 2023.

Залуучуудын нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, манлайлал

Дагарзандрайгийн Доржмягмар¹, Дэмбэрэлийн Идэшинов²

Эрдэм шинжилгээ, инновацын хэлтэс

Үндэсний Батлан Хамгаалахын Их Сургууль, Монгол Улс

Хураангуй. Улс орны хөгжлийг өнөө цаг үед техник, технолгын дэвшилээр тодорхойлж өрсөлдөөний давуу талыг олж авах хандлага ажиглагдаж байна. Хэдийгээр техник, технологийн хөгжил голлон яригдаж байгаа хэдий ч түүнийг зохион бүтээх, хөгжүүлэх, ашиглах үндсэн субъект нь хүн бөгөөд улс орны хөгжлийн индекс хүний хөгжил чухал нөлөөтэй байдаг.

Дэлхийн улс орнуудын хүний хөгжил нь харилцан адилгүй, хөгжүүлж чадсан улс бусдаас илүү хурдацтайгаар урагшлах боломжийг бүрдүүлдэг бол түүнд тухайн улсын нийгэм, эдийн засаг, төрийн бодлого, түүхэн уламжлал зэрэг зүйлс нөлөөлөхийн сацуу хувь хүний нас, хүйс, нийгмийн байдал зэрэг олон шалтгаантай.

Хувь хүний хөгжлийн асуудалд нас, хүйсийн онцлог өндөр нөлөөтэйн зэрэгцээ улс, орны хөгжилд оруулах хувь нэмэр, нийгмийн оролцоо зэрэг нь үүгээрээ ялгаатай байдаг. Хүн ам зүйг насны байдлаар нь хуваан авч үзвэл, хүүхэд нас, өсвөр нас, залуу нас, дунд нас, ахмад нас гэх мэт хэдэн бүлэгт ангилах бөгөөд залуучууд улс орны ирээдүйн залгамж халаа, хөгжлийн гол хүч гэдэг утгаараа нийгмийн харилцаанд идэвхтэй оролцож, материаллаг болон оюун санааны баялаг бүтээх үйл ажиллагаанд чухал үүрэг гүйцэтгэж, хүн ам зүй, эдийн засаг, улс төр, соёлын салбар, нийгмийн хөгжил, дэвшлийг урагшлуулахад манлайлан оролцох, шинэ санаа, бүтээлч хандлагаараа ялгарч, орчин үеийн техник, технологийг үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбарт өргөнөөр ашиглах боломжийг нэмэгдүүлдэг бол ахмад, дунд насны бүлгийнхэн илүү туршилагад суурилсан нийгмийн үйл явцыг тогтвортой байлгахад нөлөөлдөг гэх мэт онцлогуудыг дурьдаж болно.

Дэлхийн олон улс, орнууд хөгжлийн бодлого, стратегидээ залуучуудын үүрэг, оролцоог онцгойлон авч үзэн залуу үеийн боловсролыг дэмжих, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, бүтээлч үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцуулахын тулд тэдний оюуны болон бие бялдрын чадавхыг хөгжүүлэхэд чиглэсэн бодлого, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих нь улс орны тогтвортой хөгжил, ирээдүйн баталгааг хангах тулгуур хүчин зүйлсийн нэг гэж үздэг.

Иймээс улс орны хөгжлийн чухал бүрэлдэхүүн хэсэг болох залуучуудын нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, манлайллын агуулга, мөн чанарыг тодруулах нь онол, практикийн чухал ач холбогдолтой тул энэхүү өгүүлэлд залуучуудын нийгэмд эзлэх байр суурь, үүрэг оролцоо болон манлайллын онцлогийг тодруулан авч үзлээ.

Түлхүүр үг: залуучуудын үүрэг, оролцоо, хөгжил, манлайлал, нийгэм, эдийн засаг

Удиртгал

Дэлхий дахинд шинжлэх ухаан, техник, технологийн хөгжил эрчимтэй урагшилахын зэрэгцээ улс орнуудын нийгмийн салбарын хүрээ, хязгаар, чиг хандлага улам бүр өргөжиж, хүн төрөлхтний амьдралын хэв маяг эрс өөрчлөгдөж, хөгжлийн чиг баримжаа, бодлого, стратегиа шинэ шатанд гаргах бодит нөхцөл байдлыг шаардах болжээ.

Хөгжлийн чиг хандлагыг ойлгож, түүнд нийцэн, цаашид өрсөлдөх чадвараа хадгалахад анхааран тасралтгүй хөгжиж, шинжлэх ухаан, технологийн дэвшлийг үр дүнтэйгээр өөрийн онцлогт тохируулан хөгжүүлэх асуудал нь өнөөгийн нийгмийн өмнө тулгарч буй томоохон сорилтуудын нэг болсон байна.

Энэ үйл явцад ирээдүйг тодорхойлогч гол хүч болох залуу үеийнхний нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, манлайлал онцгой ач холбогдолтой бөгөөд тэдний суралцах, өөрийгөө хөгжүүлэх, шинэ мэдлэг, ур чадварыг богино хугацаанд эзэмших, шинжлэх ухаан, технологийн хурдацтай хөгжлийн орчинд дасан зохицох чадвар нь дээрх сорилтод бодитой хариулт өгөх боломж юм.

Иймд залуучуудын нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, манлайлын чиг хандлагыг тодорхойлж, тэдний онцлог талууд болон үндсэн шинж чанарууд, нийгмийн өмнө хүлээсэн голлох үүрэг, хариуцлага, манлайлалыг тодруулан авч үзэхийг зорьлоо.

Залуучуудын нийгмийн үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэх асуудал нь олон улсын түвшинд анхаарал татсаар байгаа бөгөөд эрдэмтэн, судлаачид энэ чиглэлээр нэлээдгүй судалгаа хийн энэхүү үр дүнд тулгуурласан тэдний хөгжлийг дэмжих бодлого, стратегийг боловсронгуй болгоход анхаарч, нийгмийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн олон арга хэмжээ, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлсээр байна. Тухайлбал:

- Нэгдсэн үндэсний байгууллага “Тогтвортой хөгжлийн зорилт–2030” стратегийг боловсруулах хүрээнд Залуучуудыг тогтвортой хөгжил, энх тайван, хүний эрхийн бодлогын төвд оруулах чиглэлийн судалгаа¹⁷;

- ЮНЕСКО-оос боловсролын бодлогын шийдвэр гаргах түвшинд залуучуудын бодит оролцоог дэлхийн хэмжээнд судалсан¹⁸;

- ЮНИСЕФ-ээс залуучуудын нийгмийн оролцооны хэлбэрүүд, хамгаалах хүчин зүйлс, бодлогын зөвлөмжүүдийг дэлхийн жишээгээр харуулсан судалгаа¹⁹;

- Боловсролын хүрээлэн, Хүний хөгжлийн судалгааны сектороос “Монголын хүүхдийн цогц хөгжлийн өөрчлөлт, нөлөөлж буй хүчин зүйлс”-ийн судалгаа²⁰;

- Монгол улсын их сургуулийн шинжлэх ухааны сургуулийн нийгмийн ухааны салбараас “Залуучуудын нийгэм, улс төрийн оролцоо, нас, сэтгэхүй, бие бялдар, түүх соёлын хөгжлийг тодорхойлох нь” судалгаа²¹;

¹⁷ United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015.

¹⁸ UNESCO. Youth participation in education policy-making. UNESCO Publishing, 2014.

¹⁹ UNICEF. Engaged and heard! Guidelines on adolescent participation and civic engagement, 2019.

²⁰ Боловсролын хүрээлэн. Хүний хөгжлийн судалгааны сектор. Монголын хүүхдийн цогц хөгжлийн өөрчлөлт, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлс, УБ., 2020

- Монголын Эмнести Интернэшлэлээс “Залуучуудын хөгжлийн стратеги (2025-2030)-д” санал өгөх судалгаа²²;

зэрэг томоохон судалгаанууд нь залуучуудын нийгмийн оролцоо, гүйцэтгэх үүргийг тодруулах зорилгын хүрээнд хийгдсэн байна. Дээрх судалгааны үр дүнд тулгуурлан залуучуудын нийгмийн оролцоог дээшлүүлэх, идэвхжүүлэхэд чиглэсэн бодлого стратеги, үйл ажиллагааны хөтөлбөрүүдийг боловсруулан гаргасан хэдий ч бодит үр дүн, хэрэгжилт хангалттай байгаа нь эргэлзээтэй байсаар байгаа бөгөөд улс төр, эдийн засгийн нөхцөл байдал, янз бүрийн ашиг сонирхлын нөлөөллөөс шалтгаалан зарим тохиолдолд бодит үр нөлөө нь харьцангуй хангалтгүй байх хандлага ажиглагддаг. Эрдэмтэн, судлаачид болон дэлхийн хамтын нийгэмлэгүүдийн зүгээс залуучуудын оролцоог бодитоор нэмэгдүүлж, тэдний дуу хоолойг шийдвэр гаргах түвшинд хүргэхийг чухалчилж тэд зөвхөн ирээдүйн төлөө бэлтгэгдэж буй бус харин өнөөдрийн нийгмийн хөгжилд идэвхтэй хувь нэмэр оруулагчид гэж бодлогын түвшинд авч үзэх болсон. Өөрөөр хэлбэл боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, соёл, инновацын салбарт тэдний санаачилгыг дэмжих бодлого, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр залуучууд өөрсдийн чадавхийг бүрэн ашиглаж, нийгмийн тогтвортой хөгжлийн гол хөдөлгөгч хүч, хэрэгжүүлэгч нь байх боломжтой юм.

Үндсэн хэсэг

Дэлхийн хүн амын дөрөвний нэг²³, Монгол улсын хүн амын 30 гаруй хувийг залуучууд эзлэж байна²⁴. Тэд улс, орны ирээдүйг тодорхойлогч, материаллаг болон оюун санааны баялгийг үйлдвэрлэгч, нийгмийг хөгжүүлэх үүрэг бүхий хүн ам зүйн бүлэг бөгөөд насны хязгаарыг 16-30 насны хооронд гэж үздэг уламжлалтай байсан бол өнөө үед 35 болгон өргөн хүрээтэй авч үзэх хандлагатай болжээ²⁵. Аливаа улсын хөгжлийг хурдасгаж, манлайлалын шинэ чиглэл бий болгогч залуучуудыг дэмжихэд төрийн оновчтой бодлого, төлөвлөлт чухал үүрэгтэй бөгөөд үүнтэй зэрэгцэн гэр бүл, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалал, боловсрол, хэвлэл мэдээлэл, мөн тэдний өөрсдийн идэвх санаачилга зэрэг олон хүчин зүйлс нөлөөлдөг²⁶. Залуучуудыг нийгмийн хөгжлийн гол хөдөлгөгч хүч гэж үзэх хэд хэдэн үндэслэл бий. Үүнд:

- Хүн ам зүйн хувьд томоохон бүлгийг бүрдүүлдэг (зарим улсад нийт хүн амын тал хүртэл хувийг эзэлдэг) тул хөдөлмөрийн нөөцийг нөхөн бүрдүүлэх үндсэн эх үүсвэр болдог;

²¹ МУИС, *Нийгмийн ухааны салбар*. Залуучуудын нийгэм, улс төрийн оролцоо, нас, сэтгэхүй, бие бялдар, түүх соёлын хөгжлийг тодорхойлох нь, УБ., 2021

²² Amnesty International Mongolia. *Залуучуудын хөгжлийн стратеги (2025–2030)-д өгсөн санал, судалгааны тайлан*. УБ., 2023

²³ Global Youth Development Index Update Report 2023

²⁴ <https://ikon.mn/n/2mw1>

²⁵ Залуучуудын хөгжлийг дэмжих нийтлэг үйлчилгээний стандарт боловсруулах төслийн тайлан. УБ., 2020, 69х

²⁶ Орчин үеийн ертөнцөд залуучууд. "Орчин үеийн залуус" Сэдвээр нийгмийн шинжлэх ухааны төслийн тайлан.

- Оюун санаа, бие махбодийн чадавх өндөртэй учир нийгмийн бүхий л салбарт бүтээмжтэй ажиллах боломжтой;

- Бусад насны бүлгүүдтэй харьцуулахад шинэ мэдлэг, ур чадвар, мэргэжлийг хурдан эзэмшиж, нийгэмд түгээн нэвтрүүлэх чадвартай;

- Материаллаг болон оюун санааны баялгийг бүтээхээс гадна илүү дэвшилтэт, уян хатан нийгмийг төлөвшүүлэхэд чухал үүрэгтэй;

- Дэвшилтэт техник, технологийг эзэмшиж, шинэ санаа, инновацыг бодит бүтээл болгох чадамж өндөртэй гэж үздэг.

Дээрх үндэслэлүүдийг бодитой хэрэгжүүлэх асуудалд судлаачид онцгойлон анхаарч, залуучуудын оролцоог нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн онолын загварууд боловсруулсан байдгаас дараах “Эерэг оролцооны, эрсдэлийн, хосолсон загвар”-уудыг тодруулан авч үзье.

Эерэг оролцооны загвар (Positive Engagement Model)

Эерэг оролцооны загварыг 1990-ээд оны эхэн үеэс идэвхтэй хөгжүүлэн, залуучуудын эерэг хөгжилд гол анхаарал хандуулсаар ирсэн бол, 1990-ээд оноос өмнөх үед залуучуудруу чиглэсэн бодлого нь зөвхөн эрсдэлийг бууруулахад чиглэж байсныг өөрчлөн тэдний идэвх, оролцоог нэмэгдэгдүүлэхэд түлхүү анхаарах болжээ. Тодруулбал Karen, Pittman нарын хамтын бүтээлд залуучуудад тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд тэдний оролцоо, хөгжлийг идэвхтэй дэмжих шаардлагатай гэж тодорхойлсон байна.²⁷

Түүнчлэн эерэг оролцооны загварт залуучуудыг идэвхтэй оролцогч, шийдвэр гаргагч шинэлэг санааг дэвшүүлэгч гэж үзэхээс гадна тэдний дижитал чадвар нь нийгмийг сайжруулахад бодит хувь нэмэр оруулдаг гэсэн үндэслэлд оршино. Тухайлбал, залуучуудын оролцоог дэмжих зорилгоор аливаа бодлого, шийдвэрийг боловсруулахдаа тэдний идэвх, санаачилга, үзэл, бодлыг тусгах нь илүү мэдрэмжтэй, инновацлаг, тогтвортой байх хандлагатай гэж үздэг.²⁸ Учир нь:

- Залуучууд нь нийгмийн бүтцийн идэвхтэй, тэгш эрхтэй гишүүн;

- Мэдлэг, технологид суурилсан ур чадвар, инновац, аюулгүй байдалд эерэг нөлөө үзүүлэгч;

- Иргэний оролцоо, шийдвэр гаргах механизмыг нээлттэй болгодог;

- Нийгмийн капиталыг нэмэгдүүлэх замаар тогтвортой аюулгүй байдлыг хэрэгжүүлдэг гэх мэтээр үздэг байна.

Эрсдэлийн Загвар (Risk Model)

Эрсдэлийн загварын үзэл баримтлалын дагуу залуучууд нь даяаршлын нөлөөн дор улс орны аюулгүй байдалд тодорхой хэмжээгээр заналхийлэл учруулж болзошгүй, нийгмийн зөрчилд хамгийн эмзэг өртөмтгий бүлэг гэж үздэг. Нийгэмд тархсан олон төрлийн мэдээлэл, нөлөөллийн хүрээнд тэдний зан төлөв, үйлдэл нь аюулгүй байдлын эрсдэлийг нэмэгдүүлэх магадлалтай гэж тайлбарладаг.²⁹

²⁷ Karen J. Pittman et al., Preventing Problems, Promoting Development, Encouraging Engagement (Washington, D.C.: Forum for Youth Investment, 2001), 3.

²⁸ UN Youth Guide, Youth, Peace and Security: A Guide (New York: United Nations, 2024), 12.

²⁹ Kieran Hardy, "Comparing Theories of Radicalisation with Countering Violent Extremism," Journal of Deradicalization, SFU (2018), 4–6.

Түүнчлэн залуучуудын зан төлөв, хандлага нь зөвхөн хувь хүний чөлөөт сонголтоор аяндаа бүрэлддэг зүйл биш бөгөөд нийгэм, эдийн засаг, сэтгэл зүй, үзэл суртлын зэрэг олон хүчин зүйлийн харилцан нөлөөллөөр бий болдог цогц, нарийн үйл явц гэж үздэг.³⁰

Иймээс эрсдэлийн загварын хүрээнд залуучуудын үзэл бодол, хандлагыг тайлбарлахад таван төрлийн хүчин зүйлийн ангиллыг түгээмэл ашигладаг. Үүнд:

- *Үзэл суртлын хүчин зүйл (Ideological)*: Нийгэмд тархсан ташаа мэдээлэл, янз бүрийн үзэл санааны нөлөө, дижитал орчин дахь суртал ухуулгаас ихээхэн хамаардаг.

- *Сэтгэл зүйн хүчин зүйл (Psychological)*: Өөрийгөө батлах хэрэгцээ, харьяалагдах хүсэл, танин мэдэхүйн олон талт байдал зэрэг дотоод сэдлүүдээс бүрддэг.

- *Нийгмийн хүчин зүйл (Social)*: Найз нөхөд, хамт олны нөлөө, гэр бүлийн орчин, боловсролын тогтолцоо зэрэг гадаад орчны хүчин зүйлсээр төлөвшдөг.

- *Улс төр, эдийн засгийн хүчин зүйл (Political/Economic)*: Ялгаварлан гадуурхалт, боломжийн тэгш бус байдал, нийгэм-эдийн засгийн нөхцөл, үзэл суртлын орчин зэргээс шалтгаалдаг.

- *Технологийн хүчин зүйл (Technological)*: Дижитал технологийн эерэг, сөрөг нөлөө, нийгмийн сүлжээ болон технологийн хэрэглээний хэв маяг нь залуучуудын үзэл бодол, хандлагыг төлөвшүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэж, энэ замаар тэдний зан төлөвийн нарийн төвөгтэй үйл явцыг тайлбарлахад ашиглагддаг.

Хосолсон Загвар (Hybrid Model)

Хосолсон загвар нь залуучуудыг зөвхөн нөөц эсвэл аюул гэж нэг талыг барин бус, эдгээр хоёр агуулгыг цогцоор нь авч үздэг. Энэ чиглэлийн судлаачид залуучуудыг нийгмийг бүтээн байгуулагч, идэвхтэй оролцогч байхын зэрэгцээ тодорхой нөхцөлд тогтворгүй байдлын эх үүсвэр болж болзошгүй, нийгэмд дасан зохицох, өөрчлөгдөх өндөр чадвартай, нарийн төвөгтэй динамик бүлэг гэж тодорхойлдог.³¹

Richard Lerner-ийн тодорхойлсноор залуучуудыг нийгмийн сөрөг үзэгдэл, үйл явцаас хамгаалж чадвал тэднийг эерэг хөгжлийн эх үүсвэр, ирээдүйн нийгмийг зөв чиглэлд авч явах чадавхтай нөөц болгон төлөвшүүлэх боломжтой гэж үздэг. Гэвч ийм үр дүнд хүрэхийн тулд тодорхой хэмжээний хөрөнгө оруулалт шаардлагатай бөгөөд энэ нь хангалтгүй тохиолдолд эерэг бус, харин эрсдэлийг нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрддэг гэж тайлбарласан байдаг.

Энэхүү загвар нь залуучуудыг нөөц болон эрсдэлийн аль аль талд авч үзэж, тэдний төлөвшилд хүчтэй нөлөөлдөг нийгмийн гол хүчин зүйлс болох эдийн засгийн нөхцөл, тэгш бус байдал, боловсрол, ажил эрхлэлт зэрэгт оновчтой

³⁰PMC/Systematic Review: "Prevalence and Risk and Protective Factors for Radicalization Among School-Aged Youth," PMC12018840 (2024), 3.

³¹Carl Folke et al., "Resilience Thinking: Integrating Resilience, Adaptability and Transformability," Ecology and Society 15, no. 4 (2010): article 20.

бодлого, шийдэл боловсруулахын ач холбогдлыг онцолдог. Үүний үр дүнд нийгмийг зөв чиглэлд удирдан хөгжүүлэх боломж нэмэгдэнэ гэж үздэг. Хосолсон загварын энэхүү үндсэн үзэл санаанд тулгуурлан United Nations-ын UN Security Council Resolution 2250 тогтоолд залуучууд руу чиглэсэн бодлогын таван үндсэн тулгуурыг тодорхойлсон байдаг. Үүнд:

- *Оролцоо (Participation)*: Залуучуудыг шийдвэр гаргах үйл явцад идэвхтэй оролцуулах;
- *Хамгаалал (Protection)*: Тэднийг зөрчил, хүчирхийлэл болон сөрөг нөлөөллийн үр дагавраас хамгаалах;
- *Урьдчилан сэргийлэлт (Prevention)*: Зөрчил үүсэхэд нөлөөлдөг суурь хүчин зүйлсийг бууруулах, арилгах;
- *Түншлэл (Partnership)*: Засгийн газар, иргэний нийгэм болон олон улсын байгууллагуудын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх;
- *Нийгэмшүүлэлт (Disengagement and Reintegration)*: Зөрчилд өртсөн эсвэл оролцсон залуучуудыг нийгэмд дахин нэгтгэх, дасан зохицоход нь дэмжлэг үзүүлэх.

Ийнхүү судлаачид залуучуудын нийгмийн оролцоог тайлбарлах олон төрлийн загвар, хандлагыг боловсруулсаар байгаа бөгөөд эдгээр нь бодит амьдрал дээр, тухайлбал Монгол Улсын нийгэмд хэрхэн хэрэгжиж буй болон залуучуудын оролцооны өнөөгийн түвшинг тодорхой үзүүлэлтүүдэд тулгуурлан авч үзэх шаардлагатайг харуулж байна.

Монгол Улсын залуучуудын нийгэм, улс төрийн оролцооны өнөөгийн байдал

Монгол Улсад 2023 оны байдлаар 15–34 насны 1,011,958 залуучууд амьдарч байгаа нь нийт хүн амын ойролцоогоор 29 хувийг эзэлж байна. Үүнээс 49.5 хувь нь эмэгтэй, 50.5 хувь нь эрэгтэй байна. Залуучуудын боловсролын түвшинг Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамнаас 2022 онд гаргасан статистикаар авч үзвэл 2 хувь нь боловсролгүй, 4 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой, 66 хувь нь ерөнхий боловсрол эзэмшсэн, 28 хувь нь дээд боловсролтой байна. Мөн залуучууд нь хөдөлмөрийн насны нийт хүн амын 42.2 хувийг бүрдүүлж байгаа нь тэднийг нийгмийн идэвхтэй, чухал бүлэг болохыг харуулж байна.

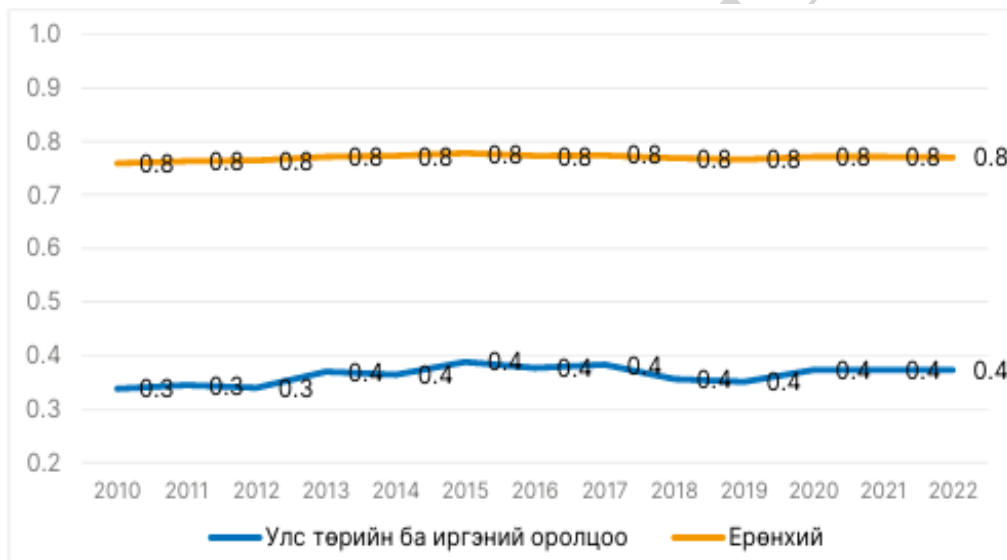
Иймд нийгмийн идэвхтэй хүн амын томоохон хэсгийг бүрдүүлж буй залуучуудын оролцооны түвшинг тодорхойлох зорилгоор Монгол Улсын засгийг газар, Нэгдсэн үндэсний байгууллагын Хүн амын сангаас улс орныг дэмжих VII хөтөлбөрийн хүрээнд “Монгол Улсын залуучуудын нөхцөл байдлын шинжилгээ”-ний тайлан, мөн Соёл, спорт, аялал жуулчлал, залуучуудын яамнаас “Залуучуудын хөгжлийн стратеги 2026-2030” дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийг боловсруулах ажлын хүрээнд хийгдсэн суурь судалгааны зарим хэсгийг тодруулан авч үзье. Эдгээр судалгааны хүрээнд Монгол Улсын

залуучуудын нөхцөл байдлын шинжилгээг тодорхой бүлгүүдэд ангилан авч үзсэн бөгөөд дараах үндсэн чиглэлүүдийг хамруулан судалсан байна.

Үүнд:

- Эрүүл мэнд
- Боловсрол
- Хөдөлмөр эрхлэлт
- Улс төрийн оролцоо
- Иргэнийн оролцоо гэсэн хүрээнд хийгдсэн байна. Үүнээс улс төрийн оролцооны хэсэгт гарсан үр дүнгээс авч үзвэл:

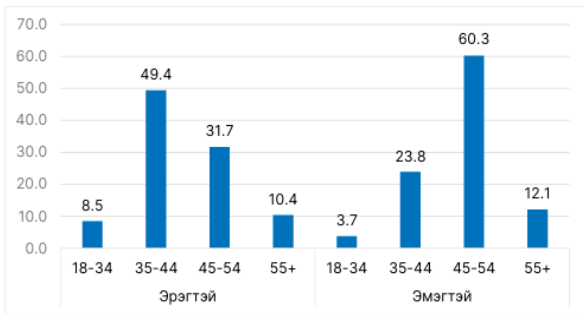
1 дүгээр зураг

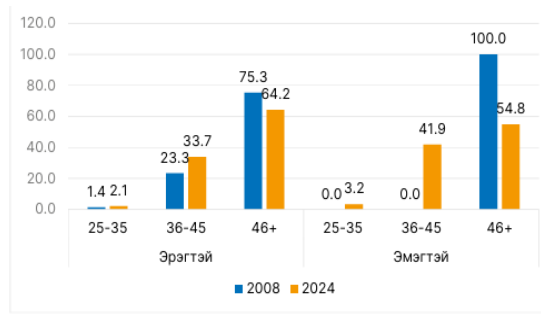
Дээрх зураг өнгөрсөн арван жилийн хугацааны залуучуудын хөгжлийн индекс болон улс төр, иргэний оролцооны бүрэлдэхүүн хэсгээр харуулжээ. Энэ хугацаанд хөгжлийн ерөнхий индекс нэлээд тогтвортой буюу 0.75–0.80 хооронд хэлбэлзэж, Монгол Улс залуучуудын хөгжлийн индексээрээ өндөр гэсэн улс орнуудын бүлэгт хамрагдаж байгаа хэдийч улс төр болон иргэний оролцооны хувьд бага түвшинд буюу (0.4-өөс доогуур) байна³².

Монгол улсын залуучуудын нийгмийн оролцоог бага байгааг илэрхийлэх дараагийн нэг үзүүлэлт бол залуучуудын улс төрийн оролцоо буюу аливаа сонгуульт үйл ажиллагааны оролцоог дараах графикаар харуулж болно.

³² Монгол улсын засгийн газар НҮБ-ын Хүн амын сангийн улс орныг дэмжих VII хөтөлбөрийн хүрээнд Монгол Улсын Залуучуудын нөхцөл байдлын шинжилгээний тайлан. 127 тал.

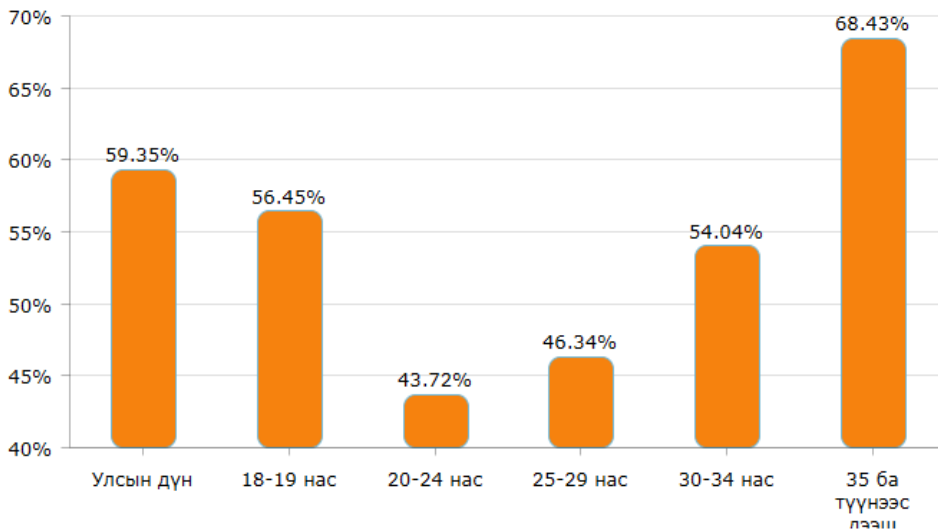
2 дугаар зураг. ИТХ-ын төлөөлөгчид

3 дугаар зураг. УИХ-ын гишүүд, нас-хүйсээр, аймаг, нийслэлээр, нас-хүйсээр³³

Тайлбар: 2008-2023 оны хооронд залуу иргэдийн төлөөлөл хоёр шатанд хамгийн бага хувийг эзлэж байна.

4 дүгээр зураг.

2021 оны ерөнхийлөгчийн сонгуульд залуучуудын оролцоог дараах байдлаар харуулбал,

2021 оны ерөнхийлөгчийн сонгуульд 20-24, 25-29, 30-34 насныхан хамгийн бага ирцтэй буюу улсын дунджаас 9.3 хувь буюу ахмад, дунд насны бүлгээс даруй 18,4 хувиар бага байна.

Залуучуудын нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, оролцоонд Тулгарч буй асуудлууд

Эрдэмтэн судлаачид залуу үеийнхнийг нийгмийг шинэчлэх, хөгжүүлэх, тогтвортой байдлыг хангахад ихээхэн чухал үүрэгтэй бүлэг гэж үзэж байгаа хэдий

³³ Монгол Улсын Статистикийн эмхэтгэл, УБ.,2023.

ч бодит байдал дээр залуучуудын оролцоо, идэвх хангалтгүй байгааг зарим нэг судалгааны үр дүнгүүс харагддаг.

Манай улсын хувьд залуучуудын нийгмийн оролцоо, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр төрийн бодлогын түвшинд “Залуучуудын хөгжлийн стратеги 2026–2030” дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг болон “Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хууль” зэрэг эрх зүйн болон бодлогын баримт бичгүүдийг батлан хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч, бодит үр дүн хангалтгүй байгаа нь дараах хэд хэдэн хүчин зүйлтэй холбоотой гэж үзэж байна. Үүнд:

Дээр дурдсан бодлогын баримт бичгүүдийг хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч залуучуудын нийгмийн оролцоо, манлайлал хангалтгүй байгаа нь дараах олон талт хүчин зүйлтэй холбоотой гэж дүгнэж байна. Үүнд:

- Залуучууд өмнөх үеийнхэнд шүүмжлэлтэй хандах, итгэлцэл сул байх хандлагаас шалтгаалан нийгмийн үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцохоос зайлсхийж, “өөрийн боломжит үеийг хүлээх” байдлаар ханддаг.

- Сэтгэл зүйн хувьд өөртөө итгэх итгэл сул, бусдыг даган дуурайх, суралцах чиг хандлага давамгайлснаар бие даасан шийдвэр гаргах, манлайлах идэвх сул байдаг.

- Ирээдүйн зорилгод илүү төвлөрч, өнөөгийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх үйл ажиллагаанд хангалттай анхаарал хандуулахгүй, илүү “тохиромжтой цагийг хүлээх” хандлага ажиглагддаг.

- Хязгаарлагдмал нөөц, туршлагын дутагдал нь залуучуудын нийгмийн оролцоо болон манлайллын чадамжийг бууруулах хүчин зүйл болдог. Дэлхийн банкны судалгаагаар залуучуудын бизнес эрхлэх сонирхол өндөр боловч санхүүжилт, зөвлөгөө, дэмжлэг хангалтгүй байгаа нь тогтоогдсон байна.

- Ахмад үеийн зүгээс залуучуудыг туршлага дутмаг, тогтворгүй гэж үзэх хандлага түгээмэл бөгөөд энэ нь тэднийг шийдвэр гаргах түвшний үйл явцаас шахагдах, манлайллын албан тушаалд хүрэх боломж хязгаарлагдах нөхцөлийг бүрдүүлдэг.

- Боловсролын тогтолцоо нь залуучуудын манлайлалд шаардлагатай ур чадварууд болох шүүмжлэлт сэтгэлгээ, бүтээлч байдал, санаачлагыг хангалттай хөгжүүлэхэд сул талтай байдаг.

- Хэт глобалчлалын нөлөөгөөр залуучууд орчны нөхцөлөө сайжруулах, өөрчлөхөөс илүүтэйгээр илүү боломжтой, бэлэн нөхцөл рүү тэмүүлэх хандлагатай болж байна.

Иймээс дээрх болон бусад олон хүчин зүйлийн нөлөөгөөр залуучуудын нийгмийн үүрэг, оролцоо хангалтгүй түвшинд байна гэж үзэж байна.

Дүгнэлт

Энэхүү өгүүллийн хүрээнд залуучуудын нийгэм дэх гүйцэтгэх үүрэг, манлайллын онолын суурь ойлголтууд, олон улсын судалгааны чиг хандлага болон Монгол Улсын залуучуудын нийгэм, улс төрийн оролцооны өнөөгийн байдлыг харьцуулан судалсан болно. Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд залуучууд хүн

ам зүйн хувьд томоохон хувийг эзэлж, улс орны эдийн засаг, нийгэм, улс төрийн хөгжлийн чухал нөөц боловч тэдний бодит оролцоо, ялангуяа улс төр, иргэний оролцооны түвшин хангалтгүй хэвээр байна. Монгол Улсад “Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хууль”, “Залуучуудын хөгжлийн стратеги 2026–2030” зэрэг хууль эрх зүйн болон бодлогын баримт бичгүүд батлагдан хэрэгжиж байгаа хэдий ч бодлогын хэрэгжилт, оролцоог хангах институцийн механизм сул, мөн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний тогтолцоо хангалтгүй байгаа нь бодит үр нөлөөг хязгаарлаж байна. Залуучуудын нийгмийн оролцоо хангалтгүй байхад дараах гол хүчин зүйлс нөлөөлж байна. Үүнд:

- Залуучуудыг туршлага дутмаг, тогтворгүй гэж үзэх нийгмийн сөрөг хандлага,
- Шийдвэр гаргах түвшинд тэдэнд итгэл хүлээлгэхгүй байх институцийн соёл,
- Санхүү, нөөц болон дэмжлэгийн хязгаарлагдмал байдал,
- Боловсролын тогтолцоонд манлайлал, иргэний оролцоог хөгжүүлэх практик ур чадварын агуулга дутмаг байх,
- Залуучуудын өөртөө итгэх итгэл, нийгмийн хариуцлагын ухамсар харьцангуй сул төлөвшсөн байдал,
- Глобалчлал болон шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой үнэт зүйл, хандлагын өөрчлөлт зэрэг багтана.

Иймээс залуучуудыг нийгмийн хөгжлийн зөвхөн ирээдүйн оролцогч бус, харин өнөө цагт бодит шийдвэр гаргалтад оролцох, хамтран ажиллах чадамжтай субъект болгон хөгжүүлэх нь улс орны тогтвортой хөгжлийн чухал үндэс гэж үзэж байна.

Санал, зөвлөмж

- Судалгааны үр дүнд үндэслэн залуучуудын нийгэм дэх үүрэг, манлайллыг бодитой нэмэгдүүлэх зорилгоор дараах санал, зөвлөмжийг дэвшүүлж байна.
- Залуучуудын оролцоог бэлгэдлийн шинжтэй түвшнээс бодит хамтын шийдвэр гаргалтын түвшинд шилжүүлэх институцийн тогтолцоог бүрдүүлэх шаардлагатай. Үүнд төр болон орон нутгийн бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх бүх шатанд залуучуудын оролцоог заавал хангах, мөн тэдний санал, байр суурь шийдвэрт хэрхэн тусгагдсаныг ил тод тайлагнах механизмыг нэвтрүүлэх нь зүйтэй.
- Боловсролын тогтолцоонд иргэний боловсрол, манлайлал, шүүмжлэлт сэтгэлгээ болон оролцоонд суурилсан сургалтын арга зүйг бүх түвшинд системтэйгээр нэвтрүүлэх. Ингэснээр залуучуудыг идэвхгүй хүлээгч бус, харин нийгмийн асуудлыг танин мэдэж, шийдэл боловсруулах чадвартай иргэн болгон төлөвшүүлэх боломж бүрдэнэ.
- Залуучуудын санаачилга, бие даасан оролцоог дэмжих санхүүгийн болон институцийн дэмжлэгийг өргөжүүлэх. Тухайлбал, залуучуудын удирдсан төсөл, сайн дурын хөдөлгөөн, инновацын санаачилгыг урт хугацаанд тогтвортой дэмжих санхүүжилтийн тусгай механизм бий болгох шаардлагатай.

- Залуучууд болон ахмад үеийн хамтын манлайллыг дэмжих соёлыг төлөвшүүлэх. Ахмад үеийн зүгээс залуучуудыг хянах объект бус, харин хамтран ажиллах түнш гэж үзэх хандлагыг институцийн болон байгууллагын түвшинд бэхжүүлэх нь залуучуудын итгэл, идэвх, оролцоог нэмэгдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой.

- Залуучуудын нийгмийн оролцооны үр нөлөөг хэмжих, үнэлэх чанарын болон тоон шалгуурыг боловсруулж, тогтмол мониторинг, судалгаа хийх шаардлагатай. Ингэснээр оролцооны зөвхөн тоон өсөлтийг бус, харин бодит нөлөө, манлайллын чанарын өөрчлөлтийг тодорхойлох боломж бүрдэнэ.

Эш татсан сурвалж, судалгааны бүтээлийн жагсаалт

- [1] United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015.
- [2] UNESCO. Youth participation in education policy-making. UNESCO Publishing, 2014.
- [3] UNICEF. Engaged and heard! Guidelines on adolescent participation and civic engagement, 2019.
- [4] Institute of Education, Human Development Research Sector. Changes in Integrated Child Development in Mongolia and Influencing Factors, Ulaanbaatar, 2020.
- [5] Global Youth Development Index Update Report, 2023.
[<https://ikon.mn/n/2mwl>]
- [6] Project Report on Developing Standards for Youth Development Support Services, Ulaanbaatar, 2020, 69 pages.
- [7] Youth in the Modern World: Social Science Project Report on "Modern Youth"
- [8] Karen J. Pittman et al., Preventing Problems, Promoting Development, Encouraging Engagement (Washington D.C.: Forum for Youth Investment, 2001), 3.
https://doi.org/10.1007/978-1-4615-1459-6_1
- [9] UN Youth Guide, Youth, Peace and Security: A Guide (New York: United Nations, 2024), 12.
- [10] Kieran Hardy, "Comparing Theories of Radicalisation with Countering Violent Extremism," Journal of Deradicalization, SFU (2018), 4-6.
- [11] PMC/Systematic Review: "Prevalence and Risk and Protective Factors for Radicalization Among School-Aged Youth," PMC12018840 (2024), 3.
- [12] Carl Folke et al., "Resilience Thinking: Integrating Resilience, Adaptability and Transformability," Ecology and Society 15, no. 4 (2010): article 20.
<https://doi.org/10.5751/ES-03610-150420>
- [13] Government of Mongolia & United Nations Population Fund. Youth Situation Analysis Report under the UNFPA Country Programme Support VII, 127 pages. Statistical Yearbook of Mongolia, 2023.